

Hevesi István:

Rendőrkapitány a prostitúció élén

Thaisz Elek (1820-1892) életútja

Nem mondom, hogy nem pikáns a téma. Szándékoltan az is lesz. Egymásba fűződő történeteket olvashat majd az olvasó, amelyek nem fognak sem esszévé, sem tanulmánnyá összeállni. Egyvalamire jók ezek az anekdoták: a pikantéria mögött felsejlik a XIX. század második felének Pest-Budája, megérezhetünk valamit az akkori éjszakai élet hangulatából, jellegzetes figurákat ismerhetünk meg, ésatöbbi. Legyen ennyi elég!

Kezdjük a történetet a szabadságharc leverésénél. Jön a Bach rendszer az országunkba telepített osztrák közbiztonsági szervekkel. Őket egyetlen probléma foglalkoztatta: a forradalomban résztvettek kézrekerítése. Minden más közbiztonsági feladatot félvállról vettek, bűnüldözéssel, erkölcsrendészettel nem is foglalkoztak. Ráadásul vezetőjüknek, Protmann pest-budai rendőrigazgatónak volt egy tetszetős elmélete: „ha az emberek jól szórakoznak, az ördög törődik a politikával”. Pesten ekkor növekedett meg igazán a mulatók, éjszakai lokálok száma. Némelyik mulató vagy bordélyház működési engedélyét gazdája a Bach-huszároktól kapta – besúgásaiért cserébe. Az önkényuralom tizenkét éve alatt (1849-1861) akadálytalanul terjedt a prostitúció, kiépült a nemzetközi szintű leánykereskedelem, mérhetetlen volt a korrupció. 1857-ben aztán, ahogy jöttek, el is mentek Pestről a császári és királyi rendőrség tagjai. Az új, most már magyar közbiztonsági szervezetet úgy kellett összetákolni – természetesen megfelelő szakértelem nélkül. A fejtelenség miatt egy olyan ambíciózus férfiú, mint Thaisz Elek, roppant gyorsan haladhatott előre. Előbb a Bel- és Lipótváros, rendőrkapitánya lett, majd 1861 elején az akkor még Budától és Óbudától különálló Pest főkapitánya lett.

Mielőtt azonban tovább bogoznánk a történetet, nézzük meg, hogyan jutott idáig Thaisz Elek! Jómódú lisztkereskedő fiaként látta meg a napvilágot, „természetesen” ő is jogot hallgatott a pesti egyetemen. Atlétatermetű, csinos jurátusként ismerkedett meg azzal a Grünfeld Teréziával, aki később Luft Rézi néven játszott kiemelkedő szerepet a pesti prostitúció világában. Kapcsolatuk életre szóló „viszony” lett. Terézia a Thaisszal való kapcsolata során rövid időre felhagyott a prostitúcióval, később a Lánchíd építésén dolgozó egyik angol mérnök „csábította el” a szépséges kokottot, aki közben nem tudott elszakadni a charme-os Thaisztól sem. A későbbi főkapitány a szabadságharcban Görgey seregében őrnagysággá vitte. Világos után tízévi várfogságra ítélték – nehéz vasban. Luft Rézi azonban nem feledkezett meg a régi szeretőről. Ő ugyanis a szabadságharc alatt egyre magasabb „pozíciókba” került. Időközben angol férje a Duna áldozata lett, óriási összeget, negyvenezer osztrák forintot hagyva hitvesére. Rézi ebből megvette Pest egyik legelőkelőbb nyilvánosházát, a Himző utcait. Oda jártak napi fáradaimaikat kipihenni a hazánkat éppen móresre tanító osztrák főtisztek és tábornokok, élükön a kiváló Haynauval. És Rézi asszony megleli a módját, hogy kegyelemért folyamodjon a súlyosan elítélt honvédtiszt számára. Sajnos Haynau a „kegyelem” szót nem ismerte, annyit azonban mégis megtett, (ki tud egy zokogó szépasszonynak ellenállni?), hogy a vasak lekerülnek a fogoly kezéről-lábáról. Thaisz persze megtudja, ki járt el az ügyében. Ezután nem meglepő a mendemonda, hogy a Thaisz-érában Luft Rézi szava többet számított a főkapitánynál, mint a belügyminiszteré.

Egy kicsit előreszaladtunk az időrendben. Ott tartottunk, hogy Thaisz főkapitány lett 1861-ben, és nagy lendülettel meg is kezdte a pesti rendőrség megszervezését. Rendet kell teremteni a prostitúció terén is – hangzik el mind többször a kívánság. A főkapitány személyesen járta végig a pesti éjszaka fontosabb szórakozóhelyeit, hogy maga mérje fel a helyzetet. Jegyezzük meg, ezt inkább nem kellett volna tennie! Vizsgálódásai során ugyanis eljutott a Neue Welt (Új Világ) mulatóba, ami a mai Szent István körút helyén volt. Itt rendezték a híres Debardeur (rongyos) bálakat, ahol a dámák hússzínű trikóban és falatnyi bugyiban táncoltak. A híres Linzer Antal volt itt a táncmester (állítólag ő találta ki a rongyos bálakat), a kasszírnő pedig a felesége, Óbuda szépe, Reich Fáni volt. Szépsége – állítólag – az egyik vonzereje volt a bárnak.

A belépő főkapitány egészen megzavarodott ettől a szépségtől, és elfelejtett fizetni. Fáni azonban nem felejtette el követelni a járandóságát. A teljesen kábult Thaisz erre fejedelmi összeget rakott az asztalra. Fáni erre „lebalekozta”, de Linzer úr felismerte az érkezőt és nem győzött elnézést kérni felesége neveltlensége miatt. A főkapitány azonban nem haragudott. Sőt. Minden este visszajárt, és órákon át beszélgetett a pénztárosnővel (beljebb nem is ment). S amikor egy este nem jött, a szépasszony tűnt el Linzer úr életéből legalábbis – legalább is egy ideig. Thaiszné, alias Reich Fáni nem felejtette el azokat, akikkel bűnben és nyomorban együtt volt. A férj persze minden kérést teljesíteni tudott. Némelyik „rokon” nyilvánosház működtetésére kért engedélyt, volt, akinek a fia akart rendőrbiztos vagy rendőrségi hivatalnok lenni, és volt, aki csak annyit kért, hogy a kávéházát ne látogassák a rendőrök, mert hogy ott szerencsejáték folyik. Az asszony szívességtételeinek ellenértékét nyugodtan nevezhetjük borsosnak is; „nekem sem ajándékoztak semmit” – világosította fel a kérelmezőket. Reich Fáninak a prostitúcióból származó jövedelme volt a legnagyobb – felbecsülhetetlen nagyságú. Havonta fizetendő „adót” állapított meg, és ezt nyilvánosházon, kerítőnőn, prostituálon irgalom nélkül behajtotta (erre használta a főkapitányság prostitúcióval foglalkozó ügyosztályát).

A Thaisz házaspárnak sok olyan bűnüldözési listákról átkerült alattvalója volt, akiknek gazemberségéhez semmilyen kétség sem férhetett. Ilyen volt Brick Mayer rendőrbiztos, aki a prostitúció, ezen belül a leánykereskedelem felügyelője és sarcolója volt. Brick eredetileg Thaiszné sógora volt, szakmáját tekintve pedig tolvaj. Amikor a szépasszony nem kívánt sógorának felajánlotta, hogy váljon el a nővérétől, Brick úr szemközt röhögte, és – még mindig röhögve – harsogta, hogy „Majd éppen most, amikor a Godl Ádámnak (nagy úrnak, a főkapitány zsvány neve) lettem az atyafia!”

Thaiszné persze megmutatta, hogy tud ő másképp is „muzsikálni”. Három rendőrbiztost állított Brickre, hogy ériék tetten, amikor éppen lop valahonnan. Nem is kellett sokat várni. A rendőrségen aztán a főkapitány és felesége jelenlétében ötven botot mértek rá, majd három hétre magánzárkába zárták. Szabadulásakor a főkapitányné maga elé hívatta, és megismételte az ajánlatát: vagy elválík a nővérétől, és rendőrbiztosi állás várja, vagy mint többszörösen büntetett visszaesőt akár nyolc évre is elítélhetik, és a felesége a törvény biztosította úton elválhat tőle. Brick Mayer most már értett a szóból.

Az ilyen gazemberek „polgárjogot” nyertek Pesten, egyértelművé vált, hogy az alvilág üzleti kapcsolatban áll a rendőrséggel; a prostitúció és a leánykereskedelem minden ága virágzott, az éjszakai kávéházaktól a tánctermeig (mind a kettő „magyar találmány”). Ekkor Pest város tanácsa 1867. október 30-án törvénybe iktatja a bordélyházak és a kéjhölgyek iránti szabályrendeletét, amely egy minden szempontot figyelembe vevő rendezést adta az eddig csupán részleteiben szabályozott problémának. A prostitúciónak, mint a szifilisz-terjedés legfőbb tényezőjének, hatósági ellenőrzése közérdeknek tekintendő. Az

üzletszerű kéjelgés – magyarázza – a társadalmi fejlődés jelenlegi szakaszán nélkülözhetetlen és szükséges rossz. Szükséges, mert biológiai törvényen alapszik. Nélkülözhetetlen, mert: 1. sok fiatal férfi (anyagi okokból) nem képes családot alapítani és fenntartani, 2. a házasságok – szintén anyagi okokból – csak jóval a nemi ösztön érése után jöhetnek létre.

A szabályokat Thaisz Elek az 1870. évi november 26-án 38.191 számú tanácsi határozat alapján változtatta meg. A változás önmagáért beszél, arról van benne szó, hogy a leendő kurváknek legelőször is a főkapitány előtt kell megjelenniük, csak így kaphatnak hivatalos bárcát. Ez azt mutatja, hogy a kerületi kapitányok túlzottan éltek az 1867-es szabályzat IV. részében megadott jogukkal, és nagy számú kokottot „lehalásztak” a saját szakállukra.

Elképzelhetetlen, milyen befolyásra tettek szert a közéletben a szakma sztárjai. Persze nem akárhik támogatták őket. Csak három rövid példa: Weinbergegné, a hírhedt Linzer Antal nővére kedvére rendelkezett Szentkirályi főpolgármesterrel. A pesti törvényszék egy magasrangú bírójának barátságát mondhatta magáénak Prágerné, az egyik legsikeresebb pesti leánykereskedő és nyilvánosháztulajdonos. És végül régi ismerősünk, Luft Rézi néven futott Preisachné (Preisach nem az angol mérnök neve volt, hanem egy bordélyháztulajdonosé, aki elvette az özvegyet), aki az adóügyek terén rendelkezett imponáló összeköttetésekkel. Állandó vendégének, a pénzügyi tanácsosnak kulcsa volt a Hímező utcai házhoz. Noha ez a ház az egyik legjobban menő üzlet volt Pesten, tulajdonosa nevetségesen kevés adót fizetett...

Az elégedetlenség a főkapitány szabályrendeletnek fittyet hányó és az üzletszerű kéjelgést teljes nyíltsággal támogató magatartása ellen Budapest-szerte nőtt. 1877. február 7-én a főváros törvényhatóságának közgyűlésén Weisz Dániel városi tanácsos a polgármesternél interpellált a törvény semmibevétele és a prostitúció mindent felülmúló növekedése tárgyában. A polgármester rezignáltan válaszolt az interpellációra, mondván; a maga részéről „sürgető szükségét” érzi a prostitúció Budapesten történő szabályozásának, mégpedig az 1867. évi törvénycikk szellemében. De mindeddig ezek érvényesítése nem járt a kedvező eredménnyel, noha ő ez ügyben már több ízben tárgyalta a főkapitánnyal.

Ki, vagy kik álltak a főkapitány mögött? – kérdezheti a leírtak alapján joggal az olvasó. Valószínű, hogy Thaisznak elsősorban politikai érdemei voltak, egyesek szerint még az önkényuralom korába visszanyúlók. Tény, hogy a kormányellenes tüntetéseket mindig példamutató brutalitással törte le. Érthető tehát, ha sokáig a kormányzat pótolhatatlannak vélte Thaisz személyét. De nem csak politikai érdemei tolták Thaisz szekerét. Magas pozíciókban lévő pártfogók, arisztokraták, tekintélyes vagyon és összeköttetés felett rendelkező nagypolgárok nevét hurcolta hír, akiknek fontos érdekük fűződött a leánykereskedelem, a prostitúció virágzásához. Ezekkel a protektorokkal szemben a Thaisz Eleket 1885-ben követő rendőrfőkapitányok is alulmaradtak.

Egyedülálló ez a Thaisz jelenség? Nem. Az ókortól is elindulhatunk, emlegethetjük Periklészt, Nérót, Caligulát és „társnőiket”. Kell ebből valami tanulságot levonni? Finoman megpróbálom. Ha egy szép nő egy férfitől valamit nagyon akar... Mindenki fejezze be ízlése szerint.